

Tunsitko? Tiesitkö?

Yleensä pidämme matalaa profiilia. Asumme kivien alla, kallioiden halkeamissa ja puun juurien onkaloissa tai piileskelemme lammikoissa. Liikumme huomaamattomasti kivien ja kasvien suojaan. Talvet uinailemme syvällä maan uumenissa tai lampien pohjassa. Pyrimme viimeiseen asti välttämään isoja kaksijalkaisia, joista jotkut ovat arvaamattoman aggressiivisia. Onneksi osa niistä on todella pelokkaita.

Nyt meitä kuitenkin seurailtiin. Nämä kaksijalkaiset eivät olleet aggressiivisia eivätkä arkoja. He seurailivat arkeamme ja välistä jopa nostivat meidät näkönsälle. Sanoivat, että yrittävät sopeuttaa muita kaksijalkaisia ymmärtämään meidän elämäämme. Tunnistamaan ja hyväksymään meidät, vaikkei meillä ole koreita höyheniä tai suloisen porroista turkkia. Käsittämään, että meilläkin on omat oikeutemme ja tehtävämme monimuotoisessa luonnossa.

1. Viitasammakko

Olen viitasammakko. Talvehdin vedessä, myös murtovedessä. Tunnet minut pulputtavasta kutsuäänestäni

kutulammella. Kutupuuhissa olemme arkoja, häiriön tullen katoamme pinnan alle moneksi minuutiksi. Mätimunaklimppimme uppoaa pohjaan. Kuonomme on kapeampi ja vatsamme puhtaamman vaalea kuin tavallisella sammakolla, olemme myös pienempiä.

2. Viitasammakko

Jos löydän mieluisan asuinpaikan, liikun kesällä vain muutaman neliömetrin alueella. Olen taitava

pyydystämään hyönteisiä, saatan loikata jopa 40 sentin korkeudelle. Etelä-Suomessa olen harvinaisempi kuin tavallinen sammakko, mutta jo Oulun seutuvilla olen valtalaji.

3. (Tavallinen) sammakko

Keväällä voi kohdata armaansa jo matkalla kutulammikolle. Aion roikkoa rakkaimpani selässä lammikolle asti. Sitten valittuni laskee kutunsa lampeen ja minä pölläytän maitomaisen siemennesteeni kudun päälle. Se on meidän tapamme rakastella.

4. (Tavallinen) sammakko

Parhaat kutupaikat ovat lammikon lämpöisimmässä kohdassa tai suojaissassa ojassa. Meidän tavallisten sammakkojen kutu nousee pintaveteen, auringonpaisteeseen, kehittymään. Olemme myös hyvin hedelmällisiä, parhaimmillaan iso sammakkoäiti laskee veteen lähes 2000 mätimunaa.

5. Mölysamakko

Olen jo nuijapäänä 10-senttinen. Huomaathan soreat takajalkani? Etujalat kehittyvät vasta myöhemmin ja häntäni

katoaa. Suussa minulla on levymäiset sarveishampaat, joilla on helppo kaapia levää pohjakasvillisuudesta. Olen syötävien sammakoiden sukua. Aikuisena olen kookkain eurooppalainen sammakko, jopa 17 senttiä kuonosta peppuun.

6. Mölysamakko

Mustatäpläinen selkäni on vihreä tai ruskea. Vatsani on valkeahko ja kuononi suippo. Takajalkani ovat pitkät ja räpylät ulottuvat varpaiden kärkeeseen asti. Minulla on kantava ääni, jota availen pitkin kesää.

Saatan kuulostaa nisäkkäältä. Ääneni salaisuus on sivuille aukeavat leukapussini. Saalistan öisin hyönteisiä, pikkukaloja, sammakoita, vesiliskoja...

7. Rupikonna

Poikia on enemmän. Jokaiselle uhkealle neidolle on sulho tai useampia. Minulla on kutuaikana varpaissa sarveiskyhmyt, joilla

saan lujan otteen armaani kainaloista ja roikun selässä useita päiviä. Lopuksi ihanainen rouvani munii veteen kaksi 3-6 metrin mittaista mätimunanauhaa, joiden päälle pölläytän maitomaisen siemennesteeni. Kookkaat rouvat laskevat jopa 7000 munaa.

8. Rupikonna

Olemme rauhallisia ja sopeutuvaisia. Ihomme on kuiva ja nystyräinen. Korvallisrauhassisissa ja ihossa on maitomaista myrkkyä.

Syömme muurahaisia, matoja ja toukkia. Maalla liikumme yleensä kävellen. Äkkililanteessa kaivaudumme hetkessä takajaloilla maahan.

9. Vesilisko

Me vesiliskot puukeudumme keväällä uusiin, ehjiin ja tilaviin vaatteisiin. Nahkamme joutuu taas koville kun siirrymme

kevään kosiolammikoista kivien ja kantojen alla piilotteleviksi maaeläimiksi. Kierrätys on meistä mainio idea ja pieneksi jäänyt haalari on oiva välipala, kunhan ei turhia nirsoile.

10. Vesilisko

Keväällä lisäänyimme lammi-koissa. Meillä pojilla on kauniin punatäpläiset vatsat, joita me tanssien esittelemme ja tökimme

neitosia hellästi kuonollamme. Kun neito hyväksyy kosintani, pudotan siittiöpaketin pohjaan, josta morsiameni sen poimii ja asettelee sisäänsä. Ahkerat rouvamme munivat viikkojen ajan ja käärivät jokaisen munan huolellisesti vesikasvien lehtiin.

11. Rupilisko

Olen rupilisko ja kuulun salamantereihin. Haaveeni oli syntyä tarunhoitoiseen ritari-aikaan, syöstä tulta vallihaudan

yli linnanpihalle. Todellisuudessa olen enintään 14-senttinen hännästä nenänpäähän. Jos katsot hurjaa olemustani ihan läheltä, voit kuvitella haaveeni todeksi. Lisäänyin lammikossa. Maa-eläimenä metsästä en etanoita, kovakuoriaisia, kotiloita ja toukkia.

12. Rupilisko

Viihdyn makeassa vedessä Ahvenanmaalla, Kaakkois- ja Varsinais-Suomessa. Meillä on romanttiset häät. Sulhoni tanssii jopa pari päivää yhteen menoon, esittelee väriloistoaan ja värisyttelee liehuvaa harjaansa,

kunnes saa mieleni suopeaksi. Jloisessa perhetapahtumassa munin 200-300 munaa. Lisäänyimme vain kalattomissa lammikoissa, etteivät munamme päädy kalojen vatsoihin.

13. Sisilisko

Pujahdin juuri pitkospuiden alta ja tarkkailen tilannetta. Käytän kieltäni liskojen tapaan ympäristön aistimiseen, kunhan

saan tämän roskan irti kielestäni. Paksu kieleni ei kerro niin tarkkoja viestejä kuin käärmeiden kieli. Minulla on vilkkuluomet ja korva-aukot. Syön hyönteisiä, hämähäkkejä ja kastematoja. Jos osaat katsoa tarkkaan, huomaat miehuuteni hännän tyven paksunnoksesta. Meillä pojilla on myös levennys niskassa.

14. Sisilisko

Meillä on oma tapamme selviytyä vihollisen kynsistä. Tukka-lassa tilanteessa katkaisemme häntämme. Itsekseen sätkivä

häntä hämää vihollisen. Hännän menetys on huono juttu, sillä pitkässä hännässäni on talviraivintoni. Onneksi häntäni kasvaa uudelleen, tosin lyhyempänä. Puutiaisat vaivaavat meitäkin, ihmisen kokoon suhteutettuna ne voivat kasvaa appelsiinin kokoisiksi.

15. Sisilisko

Äitini synnytti minut viime viikolla. Pituuteni on kolmisen senttiä ja melkein mahtuisin kiepille mustikanlehdelle. Me

poikaset olemme yleensä tummia tai tummahäntäisiä ja -jalkaisia. Aikuisina olemme ruskeita, harmaita, vihertäviä, juovikkaita tai täplikkäitä. Pojat ovat usein värikkäämpiä. Tyttöillä on keltainen tai vaalea vatsa, pojilla vatsa on kirjavan punainen tai oranssi.

16. Vaskitsa

En ole käärme, olen jalaton lisko. Minulla on pyöreät silmät, liikkuvat silmäluomet ja tylppä kieli. Kookkaimmat meistä ovat

40-senttisiä. Meitä on kahta rotua. Läntiset pojat ovat loistavan kuparinruskeita. Osalla meistä itäisen rodun pojista on kirkkaansinisiä täpliä selässä. Kiiltävässä nahassani ei näy suomuja, se on niin kova, että saatan talvehtia muurahaispesässä.

17. Vaskitsa

Tunnet minut rouvaksi tummasta selkäjuovastani ja tummista kyljistäni. Viihdyn avonaisissa metsissä ja kasvillisuuden

seassa. Piiloudun karikkeeseen. Liikun mieluiten hämärissä, pilvisellä säällä päivälläkin. Kaivaudun maahan nopeasti. Voit löytää minut kompostista. Rakastan etanoita ja kastematoja. Tiukassa tilanteessa katkaisemme häntämme, eikä se kasva uudelleen.

18. Rantakäärme

Minulla on kauniin pyöreät pupillit ja tarkka näkö. Useimmilla meistä on keltaiset tai oranssit laikut niskassa. Päälaen

suomut ovat suuret. Väriltämme olemme harmaita, rusehtavia, vihertäviä tai mustia, yksivärisiä tai kuviollisia. Joskus voi selkämme näyttää jopa sahakuvioiselta. Kasvamme 75-90 -senttisiksi, Suomen ennätys on 134 senttiä.

19. Rantakäärme

Keväiset soidinmenomme ovat hauskaa katseltavaa. Kookas rouva kerää ympärilleen jopa toistakymmentä

itseään huomattavasti pienikokoisempaa sulhasta. Kasa elää ja kuhisee sulhasten kilvoittelussa naaraan suosioista. Ketään ei vahingoiteta ja voittajan löydyttyä muut koiraat lähtevät omille teilleen. Rouvan pää on kuvassa ylinnä.

20. Rantakäärme

Aavistuksen kulmikkaista kurveistani huomaat, että onnellinen perhetapahtuma on odotettavissa. Munin

pian pitkulaiset munani rannan merilevälliin tai kompostiin ja jätän ne sinne. Mätänevien kasvien lämpö hauduttaa munat. Suvussamme ei turhia huolehdi. Poikaset kuoriutuvat aikaan ja selviytyvät heti omin voimin.

21. Rantakäärme

Me parivuotiaat rantakäärmeteinä pidämme kovasti rupikonniä nuijapäistä. Kun

sukkeltelemme levien alla ja seassa, saamme suun täydeltä herkkupaloja. Nuijapäät ovat juuri sopivan kokoista ravintoa meille. Vanhempamme keskittyvät isojen ja mehevien rupikonniä jahtaamiseen.

22. Rantakäärme

Me käärmeet synnymme, elämme ja kuolemme silmät auki. Meillä ei ole silmäluomia. Vartalonmyötäinen

nahkapukumme suojaa myös silmiämme. Nahkan irtoamisvaiheessa silmiämme saattavat näyttää sinisiltä, emmekä näe kunnolla. Älä ole sinisilmäinen -sanonta taitaa olla tuttu teidän kaksijalkaistenkin maailmassa.

23. Rantakäärme

Meille kalastajille maistuvat erityisesti kivinilkat. Kala niellään pää edellä. Saalis kannattaa kuljettaa ylös

kalliolle, koska kääntämisvaiheessa se saattaisi karata. Meillä ei ole käytössä veitsiä, haaruksia tai paloitteluhampaita, ateria on nieltävä kokonaisuutena. Hyvin mahtuu, kun loksautamme alaleukamme sijoiltaan.

24. Rantakäärme

En oikeasti ole kuollut. Tämä on meidän rantakäärmeiden tempu selviytyä kiperistä tilanteista. Heittäydyn hervottomasti selälleni, avaan suuni apposen auki ja työnän kieleni ulos. Tarkkailen kuitenkin koko ajan ympäristöä ja kun hetki koittaa, puikahdan tieheni. Tepsii jopa kettuihin, vaikka niitä viekkaina pidetään.

25. Kyy

Silmäni ovat punaiset, keskellä on pystysuora iiris. Korvia ei käärmeillä ole. Tunnistan maan värähtelyn. Alaleuassani on yleensä valkoinen huulusuomurivi. Päälaen

suurten suomujen välissä on pieniä suomuja. Useimmilla meistä on selässä sahakuvio. Olemme mainettamme pienempiä, me pojat kasvamme 45-55-senttisiksi. Pisin mitattu suomalainen kyyamma oli 94-senttinen.

26. Kyy

Talvehdimme sopivassa kolossa maan alla, sulassa sovussa rantakäärmeiden, sisiliskojen, vaskitsojen ja sammakoiden kanssa. Horroksessa ei ruokailla. Keväällä me kyypojat heräämme jo maaliskuun lopulla, sillä siittiömme tarvitsevat lämpöä kehittyäkseen. Olemme hyviä kiipeilijöitä ja tuulensuojainen tumma puunrunko on mukavan lämmin paikka.

27. Kyy

Horroksesta herättyämme olemme yleensä ruskeita. Kevään nahanluonnin jälkeen me pojat olemme harmaita,

sinisiä, mustia tai mustavalkoisia. Tytöt ovat ruskeita tai mustia. Aikuiset luovat nahkansa taas syksyllä ennen talvihorrosta. Kasvavilla tenavilla nahka käy nopeasti pieneksi ja se vaihdetaan useammin.

28. Kyy

Me kyyäidit olemme hyvin naisellisia. Meillä on lyhyt häntä ja selvä lantio. Olemme myös hyvin urhoollisia. Poikasten syntyessä elokuussa olemme olleet syömättä edellisen vuoden syyskuusta. Haudomme

munat vatsassamme, eikä sinne mahdu ruokaa ja poikasia samaan aikaan. Siksi synnytämmekin vain joka toinen tai kolmas vuosi.

ÄLÄ OTA MUKAASI!

Tulosta oma luettelo netistä, www.herpetomania.fi

29. Kyy

Tärkein aistinvälineeni on kaksihaarainen kieleni. Kerään sillä ilmasta molekyylejä ja vien ne kitalaessa sijaitsevaan

Jacobsonin elimeen. Olemme taitavia uimareita ja voimme edetä vedessä useita kilometrejä. Olemme täysin puolustuskykyisiä myös vedessä. Emme aina käytä myrkyä, se on saalistusta varten. Ihmistä väistämme viimeiseen asti.

30. Kyy

Me kyyt olemme hyötyeläimiä, syömme hiiriä ja myyriä. Tarvitsemme ruokaa vain kerran viikossa. Leveästä vartalostani

huomaat, että olen hiljattain aterioinut. Pitkästä, suiposta hännästäni tunnistat minut pojaksi. Penikseni on kaksihaarainen hemipenis.

31. Kyy

Mustia kyytä, tyttöjä ja poikia, on meistä yhteensä 15 %. Osa on kokomustia ja toisilla erotuvat alaleuan valkeat huulisuomut. Tummuudesta on etua ja haittaa. Musta väri imee enemmän lämpöä, joten saalistusaika pitenee ja saamme enemmän ravintoa. Koosta on hyötyä lisääntymisaikana, mutta toisaalta pedot huomaavat meidät helposti ja joudumme itse ravinnoksi.

32. Kangaskäärme

Olen luomassa nahkaani, joten et näe pyöreitä silmäateriäni. Silmien yli kulkee tumma ohjasjuova. Pääni on pieni, siro

ja pääläen suomut ovat tummat ja suuret. Neidot ovat harmahtavia, pojat ruskeita tai punaruskeita, jopa porkkanan punaisia. Olemme harvalukuisia ja uhanalaisia.

33. Kangaskäärme

Olemme hidasti liikkeitä, piilottelevia ja kaivaudumme mielellämme. Emme vaeltele pitkiä matkoja, pysyttelemme

kotitänhuvilla. Suomessa viihdymme vain Ahvenanmaalla, joka on levinneisyysalueemme pohjoisreunalla. Olemme pitkäikäisiä, meikäpoikakin saattaa viettää 30-vuotispäiviään.

34. Kangaskäärme

Silmistäni huomaat, että olen vaihtamassa nahkaani. Asustan korkeilla kallioilla tai avoimilla ja kuivilla pai-

koilla, joissa on tiheä aluskasvillisuus. Ennen meitä kutsuttiinkin kanervakäärmeiksi. Kuristan saaliini, kunhan ensin saan siitä otteen terävillä hampaillani. Sisiliskot ovat suurta herkkuaani. Myös käärmeet, kyytkin, pikkunisäkkäät ja hyönteiset kelpaavat.

35. Kangaskäärme

Kasvan 60-senttiseksi. Olen myrkytön, mutta jäntevä kuristajakäärme. Meillä herroilla on turnajaiset kosio-

aikaan. Siinä käytämme koviakin otteita ja sileään nahkaamme saattaa jäädä isojakin arpia. Emme myöskään hempeile rakastellessamme. Otamme napakasti hampailla rouvaa päästä ja kierrymme tiukasti ympäri.

36. Kangaskäärme

Me rouvat synnytämme 2-15 elävää poikasta elo-syyskuussa. Lapsosia ei synny joka vuosi, välivuosina toivun

pitkästä syömättömyydestä ja kerään voimia. Suurin huolenaiheeni ovat Ahvenanmaalla runsastuneet mäyrät ja supikoirat, jotka ovat viime aikoina ottaneet meidät suosikkiruokalistalleen.

Kuvat ja tekstit Jarmo Latva ja Lisse Tarnanen
Tekstin tarkistus FM Jarmo Saarikivi Helsingin yliopisto
Valokuvakehykset Kaken Kehys Oy
Näyttelyä ovat tukeneet Finnfoto ry ja Avitex Oy